

religijom ravnopravnom kršćanstvu i judaizmu.

Knjiga je opremljena i dodatkom kojeg sačinjavaju: *Gljučne osobe u povijesti islama*, gdje su dati kratki podaci o ličnostima koje su svojim djelovanjem ostavile trag u islamskoj povijesti; *Rječnik arapskih pojmova, Bilješke* u kojima je dat mali broj fusnota za prethodna poglavlja, a u odjeljku *Prijedlozi za dalje čitanje* Armstrong sugerira čitateljima širu literaturu koju bi mogli pročitati o ovoj problematici.

U knjizi je korištena fonetska transkripcija prilagođena hrvatskom jeziku. Međutim, moramo primijetiti i skrenuti pažnju na činjenicu da je, dijelom i iz tih razloga, došlo do neprecizne upotrebe nekih arapskih termina, čak i u *Rječniku arapskih pojmova*. Šteta je što izdavač taj dio posla nije povjerio nekom arabisti, čime bi ova korisna knjiga dobila na kvalitetu. ■

Velida Mataradžija

JOŠ TRI ROMANA NEDŽIBA MAHFUZA NA BOSANSKOM JEZIKU

Nedžib Mahfuz: *Ljubav na kiši, Poštovani Gospodin, Ogledala*. Preveo: Mehmed Kico, TKD Šahinpašić, Sarajevo, 2007.

KAD SE NEDŽIB MAHFUZ, dobijanjem Nobelove književne nagrade za 1988. godinu, zvanično svrstao među vodeće svjetske pisce, euforija potaknuta oko prevođenja njegovih djela na jezike bivše srpskohrvatske zajednice, nakon ranijega gotovo ravnodušnog odnosa arabista prema piscu, bila je uistinu kratkoga daha. Rezultirala je prijevodom svega nekoliko nasumice odabranih kratkih pripovjetki i četiri romana, od kojih su dva prenesena s jezika posrednika. Naime, *Razgovore na Nilu* Andrija Grosberger je preveo s njemačkog (Književne novine, Beograd, 1989), a *Tijesni sokak* Ana Katušić-Balen s engleskog jezika (Mladost, Zagreb, 1989). U Bosni i Hercegovini je, na bazi izvornika, Halil Bjelak preveo roman *Karnak*

(Univerzal, Tuzla, 1989), a Sulejman Grozdanić roman *Put između dva dvorca* (Svjetlost, Sarajevo, 1990).

Ranija ravnodušnost jugoslovenskih arabista prema Nedžibu Mahfuzu i njegovome djelu, kao i intenzivna a kratkotrajna aktivnost založena prevođenju njegovih djela za ovdašnju javnost neposredno nakon dobijanja Nobelove nagrade, po svemu sudeći su rezultat podozrenja i sumnjičavosti koje izdavači gaje prema svemu onome što nema „snažnu“ komercijalnu preporuku. Međutim, takav odnos nikako nije bio opravdan, utoliko manje ako se ima u vidu da su Nedžiba Mahfuza, zahvaljujući prijevodima njegovih djela na razne jezike, „mnogobrojne ustanove i izvan arapskoga svijeta nekoliko godina uzastopno nominovale za Nobelovu književnu nagradu“ (Mehmed Kico, *Pogled u život i djelo Nedžiba Mahfuza*, str. 7), a to dovoljno govori o značaju velikoga egipatskog romanopisca i vrijednosti njegovoga opusa.

Zatečena praznina u našoj kulturnoj zbilji dobro je, tek niz godina kasnije, popunjena prevodilačkim poduhvatom dr. Mehmeda Kice, koji je, prije tri godine, našim čitaocima na raspolaganje stavio četiri Mahfuzova romana (*Novi Kairo, Kvart Han al-Halili, Lopovi i psi i Pansion Miramar*, TDK Šahinpašić, Sarajevo,

2005). Istinsko poštovanje njegovano prema Nedžibu Mahfuzu, prevodilac je iste godine potvrdio i trudom založenim u izradi naprijed citiranoga monografskog djela *Pogled u život i djelo Nedžiba Mahfuza* (Fakultet islamskih nauka i El-Kalem, Sarajevo, 2006.), u kojem o egipatskom nobelovcu znalački i uvjerljivo govori kao o jednome od „najomiljenijih i najčitanijih pisaca upravo u zavičaju onih pisaca koji u posljednje vrijeme s najdinamičnijim tokovima literarnog strujanja kroz svijet magijskog realizma daju najvrijedniji doprinos savremenoj svjetskoj književnoj baštini, u zemljama Karlosa Fuentes, Pabla Nerude, Gabriela Garsije, Horeha Luisa Borhesa, Karlosa Kastanede, Oktavia Paza i drugih“ (Mehmed Kico, *Pogled u život i djelo Nedžiba Mahfuza*, str. 10).

Prijevod i još tri Mahfuzova romana (*Poštovani gospodin, Ljubav na kiši i Ogladala*, TDK Šahinpašić, Sarajevo, 2007.) nesumnjiv su dokaz prevodi- očeve čvrste, gotovo zavjetodavne odluke, da svojim prevodilačkim posredovanjem približi našem čitaocu, ako ne sav, a onda veći dio romansijeskoga opusa egipatskoga nobelovca. U skladu s tim, s radošću ističemo da je uvaženi prevodilac za objavljivanje pripremio još šest Mahfuzovih romana: *Sinovi naše mahale, Put, Početak i kraj, Prepelica*

i jesen, Fatamorgana i Nasrtljivac.

Opravdanost intenzivnoga prevodilačkog posredovanja dr. Mehmeda Kice između Mahfuzovog djela i naših čitalaca dovoljno potvrđuje činjenica da su se zajedno s ova tri romana u prijevodu na naš jezik pojavila i nova izdanja ranije objavljenih prijevoda (*Novi Kairo, Kvart Han al-Halili, Lopovi i psi i Pansion Miramar*, TDK Šahinpašić, Sarajevo, 2005. i *Kao u hiljadu i jednoj noći*, BZK "Preporod", Travnik, 2001).

Koliko je ovakvo prevodiočevo posredovanje između pisca i čitalaca poželjno, uvjerljivo govore podaci da se rasvjetljavanju kulturnih, socijalnih i filozofskih pitanja vezanih za savremeno arapsko, posebno egipatsko društvo, portretirano u Mahfuzovome romansijerskom djelu, na fakultetima raznih univerziteta Bosne i Hercegovine pišu diplomski radovi – na Filozofskom fakultetu Sarajevskog univerziteta je branjena i jedna magistarska teza. Budući da se na djelu potvrđuje nesumnjivo dobar prevodilački udio vrsnoga znalca jezika-izvora i jezika-cilja, koji u svome radu, uz plodonosnu primjenu iskustava iz dugovremenoga praktičnoga prevodilačkog djelovanja, uvažava i sve temeljne pretpostavke teorije prevodenja o kojoj u posljednje vrijeme znalački raspravlja na stranicama naše perio-

dike, razumljivo je što osjeća pravu mjeru s kojom u prijevodu treba udovoljiti duhu jezika-cilja, a da pri tome ne ugrozi osobena obilježja jezika-izvora. Prevodilac u tome uspijeva prvenstveno zahvaljujući tome što sve svoje znanje, trud i vještinu, podređuje želji da sadržinu i poruku piščeva djela čitaocu prijevoda prenese u što prihvatljivijoj formi. To mu za rukom polazi utoliko lakše što on, tokom prevodilačkog rada, nastoji što uvjerljivije izraziti pisca, svjestan da, kako je neko opravdano rekao, „tamo gdje se prevodilac previše vidi, prijevodu, nesumnjivo, nešto krupno nedostaje“.

Za razliku od romana iz ranije faze Mahfuzovog stvaralaštva koji su uglavnom naslovljavani određenim toponimima, ova tri romana „ne nose naslove po nazivima lokaliteta već uzimaju nazive za opća označenja pojmova, što potvrđuju njihovi naslovi. Nazivi iskorišteni u njihovim naslovima pobuđuju asocijacije koje ničim ne ukazuju na neko konkretno mjesto. Sredina u ovim romanima je, dakle, simbolična, poetička, a ne stvarna, kakva je bila u prvom razdoblju“ (*Pogled u život i djelo Nedžiba Mahfuza*, str. 58).

Dok su junaci ranijih romana tipični za sredinu ili društveni sloj kojem pripadaju, junaci ovih romana imaju sebi svojstvene naravi

i individualne osobnosti s kojima upotpunjuju svoje specifične mikrosvjetove. Iako je u *Ogledalima* portretirano približno stotinu likova globalno podijeljenih na ariviste sa štetnim ugledanjem na strance i lokalpatriote koji ljubomorno štite tradicijske uzuse, njihove pojedinačne biografije globalnu sliku šarolikoga egipatskog društva tokom 20. stoljeća pružaju tako što svaki lik ima neku osobinu koja ga čini znatno drugačijim od ostalih. U *Ljubavi na kiši* pisac smjelo kritikuje vladajuće poglede na društveni moral u sklopu kojeg po odgoj mladih veću opasnost proizvodi strah od otvorenog ukazivanja na poroke nego li samo postojanje poroka. *Poštovani gospodin* je rječit portret ambicioznog skorojevića koji naslijeđene i stečene vrline žrtvuje strogo zacrtanom cilju, a to je da se iz ranga sitnog činovnika u najnižoj klasi vine u najvišu klasu rezervisanu za generalnog direktora u državnoj firmi. Kad bi bio pošteđen bespoštedne jurnjave ka cilju, junak bi bio oličenje besporočnoga člana idealnog društva, koji ne puši, ne pije, ni na šta ne troši pošteno zarađeni novac. Jedina slabost mu je to što, kad osjeti nagonsku potrebu, odlazi stalnoj partnerici u javnoj kući. Nakon konačnog doseganja prve klase, poznog prihvatanja „izabranice svoga srca“, pa i pristanka nagonske

partnerice s kojom je ušao čak i u zakonitu bračnu vezu, iznenadna bolest ga veže za postelju i onemogućuje mu ispunjenje bilo kojeg cilja dostojnoga člana zajednice koji ima istinske ideale i ništa ne skriva od javnosti.

Dok je u ranijim fazama stvaralaštva Nedžib Mahfuz umjetnički interpretirao povijest i smjelo iznosio svoje patriotske poglede i osjećanja, te analizirao krize i padove kroz koje je egipatsko društvo prolazilo tokom engleske kolonijalističke okupacije, završen studij filozofije ga je u novijem razdoblju podsticao na pronicanje u mentalni sklop svojih junaka. Koristeći se često i tehnikama romana toka svijesti, ponirao je u najskrovitije dubine njihovih osjećanja. U romanima iz te faze, Mahfuz traga za smislom života u svijetu kojim vladaju laž, prevara, mržnja i nepravda te za duhovnošću, a bavi se i analiziranjem trajne borbe između dobra i zla, između vrlina i poroka, kako u životu pojedinca, tako i u sklopu društva u cjelini.

Za kraj smo slobodni predvidjeti da će većini onih koji budu čitali ove prijevode, već u susretu s naslovnom stranicom, „zapeti“ za oko nešto na čemu bi se moglo zamjeriti izdavaču. Naime, ime autora romana ispisano je „naučnom“ ZDMG-transkripcijom koja „običnog“ čitaoca zbunjuje i dovodi u nedoumicu, jer, umjesto

imena *Nedžib*, čita ime *Nagib*, što može za sobom povlačiti i neke iskrivljene konotacije.

ZDMG-transkripcija je, svakako, poželjna u djelima koja su namijenjena užim naučnim krugovima, ali, u prijevodima tekstova namijenjenih širim krugovima čitalaca, prikladnija je tzv. fonetska transkripcija.

Među onima koje je opravdano okriviti zbog navedenog propusta, prevodioca treba izostaviti zato što se od toga ogradio ističući ujedno i okolnosti u kojima je izdavač bio primoran piščevo lično ime iznijeti u navedenoj varijanti. U vezi s tim prevodilac kaže: "U prijevodima, jednako kao i u usmenoj interpretaciji, pojavljuje se čak pet različitih imena (Nagib, Negib, Nejib, Nadžib i Nedžib). Razlike svoja ishodišta nalaze u nedoumicama oko egipatskog kolokvijalnog govora i književnog jezika kao baze izvornog izgovora, te u neujednačenom transkribovanju piščevog ličnog imena. Mi se, međutim, opredjelujemo za ime Nedžib, u varijanti kako se ono i

u izgovoru i u pisanju stabilizovalo u našoj onomastici ... Uz istinsku zahvalnost kući "Šahinpašić" koja je prihvatila da objavi naše prijevode osam romana Nedžiba Mahfuz (…), ovom prilikom ističemo da je iz izdavačeve prepiske s korisnikom izdavačkih prava, Američkim univerzitetom u Kairu, proistekla obaveza da i mi pisca na koricama romana navodimo s imenom Nagib Mahfuz, što smo nerado prihvatili." (*Pogled u život i djelo Nedžiba Mahfuz*, str. 9).

Ornamentika koja krasí naslovne stranice nova tri te ponovljenih izdanja ranije objavljenih pet romana značajno je poboljšanje u odnosu na rješenja za koja se izdavač opredijelio u prvom izdanju imajući u vidu da uveliko asocira na kulturno-civilizacijski okvir iz kojeg romani dolaze.

Imajući u vidu navedeno, ovi prijevodi su nezaobilazno štivo za ovu i sve naredne generacije te ih preporučujemo za čitanje najširoj čitateljskoj javnosti. ■

Almir Fatić